

פרפראות

פאר

לאחר ספירת מטמונים ניתן למצא דעת אלוקים

מהרש"א עמוד ב'

מפתח ענינים שבועות תשע"ז

עמוד ח

רמז לתפקיד הידים בעסק התורה בכתוב כתבים
באצבע אלוקים

עמוד ט

למידים מתן תורה משמחת חתן ושמחת חתן
ממתן תורה

עמוד י

אהבת התי"ח לתורה מסלק אהבת התי"ח
להשי"ת דברי המהר"ל

עמוד יא

על מה כרת הקב"ה ברית עם ישראל

הברית שכרת לתורה שבע"פ שלא יבטח האדם
בעורות הבהמות המתות

עמוד יב

למה היה צריך לחזר אחר כל האומות

עמוד יג

מלאכיו גבורי כח אלו בני ישראל במתן תורה

לא נכתב טי"ת בדברות הראשונות דבר נורא
נמצא בכתבי הרמב"ן

עמוד יד

קושיית השפת אמת, שאינה מובאת בספרי
השפת אמת

יום אחד הוסיף משה מדעתו להודיע כחן של
חכמים כבר במתן תורה

עמוד טו

הנה באוהל מלמד שצנועה היתה דוד המלך הותר
ע"י צניעותה של שרה, ורות המשיכה דרכה

מי שעתיד לקבל תורה מהר סיני ביום זה ילקה
ביום זה

עמוד טז

מפני מה נתנה תורה לישראל האם מפני שהן
עזין, או משום שהאומות לא קיבלוה

עמוד ב

לאחר ספירת המ"ט מונים ניתן להגיע לדעת
אלוקים מהרש"א

רמז בגימטריא לנתינת 104 פרוטות לצדקה בערב
שבועות

ליקוט ענפי אילן לביהכ"נ בשבועות להינצל
ממלאך המוות

עמוד ג

מה היה כסף הקידושין שקידש הקב"ה את
ישראל

למה השווה דהע"ה את התורה לדבר שיש לו
ערך כספי

מהי המתנה שנתן הקב"ה למשה רבינו שנאמר
ויתן אל משה ככלתו

עמוד ד

אדם כי ימות באהל רמז למשה רבינו

טעם לאכילת מאכלי חלב בשבועות

עמוד ה

טעם נאה למה ביקש רב יוסף ביום עצרת שיעשו
לו עגלה משולשת

בנישואי הקב"ה לישראל יש לברר מי הוא החתן
ומי היא הכלה

עמוד ו

הכתובים כקול מים רבים ומקולות מים רבים
נראים כסותרים

איך קיבלו התורה ממשה שהיה כאחד המלאכים
בשמים

עמוד ז

טעמים שאוכלים בשבועות מאכלי חלב

ביאור בדרך צחות עצרת בעיני נמי לכם

חכמתה של רות היתה שהוציאה עצמה מכלל עני

לאחר ספירת המ"ט מונים ניתן להגיע לדעת אלוקים מהרש"א

כתיב (משלי ב' ד') "אם תבקשנה ככסף וכמ"טמונים תחפשנה, וגו' **ודעת אלוקים תמצא**"

איתא בגמרא (ראש השנה ט"ז ע"א),

אמר הקדוש ברוך הוא, **הביאו לפני עומר בפסח**, כדי שתתברך לכם תבואה שבשדות

אמר הקדוש ברוך הוא, **הביאו לפני שתי הלחם בעצרת**, כדי שיתברכו לכם פירות האילן.

אמר הקדוש ברוך הוא, **נסכו לפני מים בחג**, כדי שיתברכו לכם גשמי שנה,

כתב המהרש"א (ראש השנה ט"ז ע"א ד"ה הביאו עומר) חשיב כאן **שלושה דברים** שהם חיי **שלושה נפשות שבעולם**,

שהם נפש הצומח ונפש הבהמה ונפש האדם, כי המים בחג הם חיי נפש הצומח,

והעומר של שעורים הוא חיי נפש הבהמה כדאמר ר"ק דפסחים (דף ג') **שעורים** נעשו יפות א"ל צא ובשר **לחמורים** ובמס' סוטה (ט"ו) אמר ר"י תביא מנחת **שעורים** שהוא מאכל **בהמה**

ושתי הלחם של חטין היו והוא חיי נפש האדם כמ"ש רש"י בשמעתין ואני שמעתי דרבי יהודה לטעמיה, דהא אזלא כמאן דאמר בסנהדרין (דף ע, ע"ב) עץ שאכל אדם הראשון חטה היתה, וע"ש בחדושונו,

והוא מבואר, שאמר הכתוב **מהחל חרמש גוי** שהוא קציר **שעורים**, תחל לספור **שבעה שבועות** שהוא יום קציר חטים שהם ב' הלחם,

והכונה בו, כי בצאתם ממצרים שנקראו חמורים, והיו ישראל גם כן בלא מצות לא היו ראויים רק למאכל **בהמה** שהן **שעורים** כמ"ש צא ובשר לחמורים, עד ספירת שבעה שבועות ע"ש הכי **וכמטמונים** תחפשנה, וגו' **ודעת אלוקים תמצא**" שהוכנו אז **לדעה** שמביא

מאכל **חטים** שאז קבלו התורה, וע"כ מביא ב' הלחם מחטים שמביא **הדעת** כדאמר ר"י ב' בן סורר

וע"כ אמרו ב' מי שמת (ב"ב קמ"ז ע"א) **יו"ט של עצרת ברור זרעו חטין** (עיי"ש במהרש"א ביאור נאה), וע"כ אמר מהחל חרמש בקמה שהוא קציר **שעורים** מאכל **בהמה** תספור נ' יום עד הבאת ב' הלחם **שבאה מן החטין לקבל דעה**, וחכמת התורה, עכ"ל

* * * * *

רמז בגימטריא לנתינת 104 פרוטות לצדקה בערב שבועות

יש לרמז בכתוב, למה שכתב רבי חיים פלאג'י, לתת בערב שבועות סך 104 פרוטות לצדקה,

כתיב (הושע ב' כ"א) "וארשתיך לי באמונה",

וכך הוא הרמז, "וארשתיך" הוא בזמן שישראל עושין שטר אירושין עם הקב"ה,

"באמונה", בגימטריה 104, וזהו רמז לתת צדקה כמנין "באמונה".

* * * * *

ליקוט ענפי אילן לביהכ"נ בשבועות להינצל ממלאך המוות

איתא בגמרא (שבת ל' ע"א), מאי דכתיב (תהלים ל"ט ה') "הודיעני ה' קצי ומדת ימי מה היא אדעה מה חדל אני",

אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם

"הודיעני ה' קצי", אמר לו, גזרה היא מלפני שאין מודיעין קיצו של בשר ודם,

"ומדת ימי מה היא", גזרה היא מלפני שאין מודיעין מדת ימיו של אדם,

"ואדעה מה חדל אני", אמר לו בשבת תמות, אמות באחד בשבת, אמר לו, כבר הגיע מלכות שלמה בנך ואין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא, אמות בערב שבת, אמר לו,

כתיב, (איוב כ"ח ט"ז), "לא תסולה בכתם אופיר בשוהם יקר וספיר, לא יערכנה זהב וזכוכית, ותמורתה כלי פז",

ואיך השווה דהע"ה את ערך התורה לערך כסף ושוה כסף, שאמר "טוב לי תורת פיך, מאלפי זהב וכסף", ואפשר לבאר כדלקמן,

ביאור הדבר שאמרו ישראל לדידי שוה לי

מן הדין אפשר לקדש בכסף ובשווה כסף, ולדעת האומרים שקידש הקב"ה את ישראל על ידי נתינת התורה, והיא כסף הקידושין. יש לברר אם יש בתורה שוה כסף, שכן מצינו, שחזר הקב"ה על כל אומות העולם לתת להם את התורה, ולא היתה אומה שרצתה לקבל, ואמרו שאין לתורה ערך אצלם,

רק בני"י אמרו מיד נעשה ונשמע, וקיבלוה, ואם כן הוי כאשה שאמרה לדידי שוה לי, שבכך הדין הוא שנקנית, כמבואר בקידושין (ח), ולפי שקיבלו עליהם ישראל ואמרו לדידי שוה לי, זכו בתורה שהיא כסף הקידושין.

מבואר לפי זה, כיון שהתורה היא כסף הקידושין של עם ישראל, ומן הדין אפשר לקדש רק בכסף ובשווה כסף, לפיכך השווה דהע"ה את התורה לערך כספי, ואמר, טוב לי תורת פיך, מאלפי זהב וכסף, שיוכל הקב"ה לקדש את עמו ישראל ע"י התורה.

* * * * *

מהי המתנה שנתן הקב"ה למשה רבינו שנאמר ויתן אל משה ככלתו

המתנה היתה שתקוים בידו ולא תשתכח מהרש"א

איתא בגמרא (נדריים ל"ח ע"א) אמר רבי יוחנן, בתחלה היה משה לומד תורה ומשכחה, עד שניתנה לו **במתנה**, שנאמי' (שמות ל"א י"ח) "ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו", (כתב רש"י שמות ל"א י"ח) שנמסרה לו תורה במתנה, ככלה לחתן, שלא היה יכול ללמוד כולה בזמן מועט כזה.

כתב המהרש"א (נדריים ל"ח ע"א ד"ה בתחלה היה משה), וז"ל, לפי שא"א לדעת אנושי לקבל כל מצות התורה תוך זמן מועט כזה ארבעים יום, כפירש"י בחומש, ולהכי קאמר רבי יוחנן, שהיה לומד ומשכחה שתקפה עליו משנתו,

"כי טוב יום בחצריך מאלף" (תהליפ פי"ד י"א), טוב לי יום אחד שאתה יושב ועוסק בתורה מאלף עולות שעתיד שלמה בנך להקריב לפני על גבי המזבח,

כל יומא דשבתא הוה יתיב וגריס כולי יומא, ההוא יומא דבעי למינח נפשיה, קם מלאך המות קמיה ולא יכיל ליה, דלא הוה פסק פומיה מגירסא,

אמר מאי אעביד ליה, הוה ליה בוסתנא אחורי ביתיה, אתא מלאך המות סליק ובחיש באילני, (מנענע המלאך באילנות להשמיע קול תימה, רש"י), נפק למיחזי, הוה סליק בדרגא, איפחית דרגא מתותיה, אישתיק ונח נפשיה,

מבואר, דע"י נענוע ענפי האילן פסק פומיה מגירסא, לפי"ז אפשר לומר, דלפיכך מלקטים ענפי האילן ומביאים אותם לביהמ"ד, לרמוז שלא יוכל מלאך המות לנענע הענפים ולגרום להפסיק פומא מגירסא. כמו שעשה אצל דוד המלך.

* * * * *

מה היה כסף הקידושין שקידש הקב"ה את ישראל

בספר פנים יפות (פרשת תרומה, ובהרחבת יתר מבואר הדבר בשקלא וטריא שכתב בעל פנים יפות, בהקדמה לספרו המקנה על קידושין), שנחלקו הראשונים מה היה כסף הקידושין שקידש הקב"ה את ישראל, אם היה זה על ידי ביזת מצרים וביזת הים, או היה על ידי לוחות הברית, עיי"ש,

* * * * *

למה השווה דהע"ה את התורה לדבר שיש לו ערך כספי

כתיב (תהלים קי"ט ע"ב), "טוב לי תורת פיך, מאלפי זהב וכסף",

איך ניתן להשוות את התורה לערך כספי

כתיב (משלי ג' ט"ו) "יקרה היא מפנינים, וכל חפציד, לא ישווו בה", כלומר, שאין להשוות שום דבר לערך התורה,

אדם כי ימות באהל רמז למשה רבינו

איתא בגמרא, (שבת פ"ט ע"א), "עלית למרום שבית שבי, לקחת מתנות באדם", בשכר שקראוך אדם לקחת מתנות,

כתיב (שמות ל"ג ז') "ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה", ובתרגום אונקלוס, וקרי ליה משכן בית אולפנא, מבואר, כי תורתו של משה היתה באהל,

איתא בגמרא (ברכות ס"ג ע"ב), אמר ריש לקיש מנין שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה שנאמר "זאת התורה אדם כי ימות באהל",

אפשר לרמז, כונת הכתוב, אדם, כי ימות, באהל, הוא משה רבינו,

אדם, שקיבל התורה בשכר שקראוהו אדם,

כי ימות, שהיה ממית עצמו כדלעיל,

באהל, זה משה רבינו שלמד תורתו באהל, וזהו אדם, כי ימות, באהל.

* * * * *

טעם לאכילת מאכלי חלב בשבועותשהחלב גורם לשינה שתבוא

אפשר לתת טעם, לכך שנהגו לאכול מאכלי חלב בשבועות, דבזמן שקיבלו בניי את התורה, בוודאי קיבלו על עצמם, ליגריס באורייתא תדירא, ללא הפסק כלל וגם מבלי לישון,

איתא בגמרא (סוכה נ"ג ע"א) שבועה שלא אישן שלשה ימים מלקין אותו וישן לאלתר,

לפי"ז אפשר, שכאשר שמע משה רבינו, שקיבלו עליהם שלא לישון כלל, היו חייבין לישון לאלתר, ולפיכך הורה להם משה רבינו, לאכול מאכלי חלב, כדכתיב בספר שופטים (פרק ד') ותפתח את נאוד החלב ותשקהו, וברש"י, נאד החלב - שהחלב מכביד את הגוף להיות נרדם, ולכן אכלו מאכלי חלב, כדי שישנו לאלתר.

* * * * *

אלא שמתנת אלקים היה לו, שתקוים בידו ולא תשתכח, ע"כ,

המתנה היתה שהתורה נקראת על שמו מהרש"א

איתא בגמרא (עבודה זרה י"ט ע"א) אמר רבא, בתחילה נקראת על שמו של הקדוש ברוך הוא, ולבסוף נקראת על שמו, שנאמר (תהלים א') "בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה", ופירש"י נקראת על שמו, של אותו תלמיד שטרח בה,

כתב המהרש"א (עבודה זרה י"ט ע"א ד"ה בתחלה נקראת ע"ש הקב"ה), וז"ל, מפורש בפ"ק דקידושין (ל"ב ע"ב) דת"ח תורתו דיליה היא, דכתיב "ובתורתו יהגה" וגוי כפרש"י שם, דבתחלת הלמוד נקראת תורת ה', ומשלמדה וגרסה נקראת, תורתו,

והוא ע"פ מ"ש במסכת נדרים (לח ע"א) בתחלה היה משה למד תורה ומשכחה עד שנתנה לו במתנה, שנאמר "ויתן אל משה ככלותיו" וגוי, דפירושו, דבתחלת למודו היה לומד ומשכחה, עד שלמדה מרבו כל כך, עד שנעשית קנין בנפשו, והיינו במתנה דקאמר, דמקריא תורתו של ת"ח, והוא הענין שהוסיף רבא לומר, לעולם ילמד אדם תורה ואח"כ יהגה, שילמוד התורה מרבו, ועד שתהא שגורה לו בפיו אינה תורתו, עד שאחר כך יהגה בה לעיין בה הוא עצמו, שהיא נעשית תורתו במתנה, עכ"ל המהרש"א,

פירושי השונים של המהרש"אבמשמעות המילה ככלותו

לדברי המהרש"א בנדרים, שהמתנה היתה, שלא תשתכח, יש לפרש, ויתן אל משה ככלותו, מלשון כלי, שהתורה נתנה לו במתנה ככלי, שתהא התורה אצלו כמונח בקופסא, כהא דאיתא בגמרא (תענית ח' ע"א) ריש לקיש הוה מסדר מתניתיה ארבעין זמנין, כנגד ארבעים יום שניתנה תורה, והפירוש ככלותו, מלשון כלי,

ולדברי המהרש"א בע"ז, שגרסה עד שתהא שגורה לו בפיו, ועד שנעשית קנין בנפשו, יש לפרש, ויתן אל משה ככלותו, פירוש ככלותו, שלמד עד כלות נפשו, שהיה ממית עצמו עליה, וזהו ויתן אל משה, ככלותו.

* * * * *

וכך אמר רב יסף, עבדי לי עגלא תלתא, דבברית בין הבתרים נאמר (בראשית ט"ו) קחה לי עגלא משולשת, שהיא עגלא תילתא,

ואי לאו האי יומא, של ברית בין הבתרים, דקא גרים, שגרם את הירידה למצרים, לא היה צריך ההשתלשלות לגלגל הירידה למצרים ע"י שינוי ששינה יעקב את יוסף, ואז, כמה יוסף איכא בשוקא, הייתי יכול להיות כמו כולם, ולא היה צריך לשנות בי את כתונת הפסים כדי שיתגלגל דבר הירידה למצרים, והייתי כמו כל יוסף אחר שבשוק. וזהו, אי לאו האי יומא דקא גרים, כמה יוסף איכא בשוקא.

* * * * *

בנישואי הקב"ה לישראל יש לברר מי הוא החתן ומי היא הכלה

החתן הם ישראל והכלה היא התורה

כתיב (שמות ל"א י"ח), "ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו בהר סיני", כתב רש"י ככלותו "ככלתו" כתיב חסר, שנמסרה לו התורה במתנה, ככלה לחתן, מפשטות לשון רש"י משמע, שהכלה המקושטת בכ"ד קישוטין, היא כנגד התורה שניתנה בכ"ד ספרים,

כדאיתא במדרש (שמות רבה פרשה מ"א סימן ה'), אי"ר לוי אי"ר שמעון בן לקיש מה כלה זו מקושטת בכ"ד מיני תכשיטין, כך תלמיד חכם צריך להיות זריז בכ"ד ספרים,

כתב בעל הטורים, והכלה שהיא התורה, נמסרה לחתן שהם ישראל, במתנה,

החתן הוא הקב"ה והכלה הם ישראל

איתא בגמרא (נדרים ל"ח ע"א) אמר רבי יוחנן בתחלה היה משה למד תורה ומשכחה עד שניתנה לו במתנה שנאמר ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו,

ומבאר המהרש"א, למדו לומר כן, ע"פ מ"ש במדרש ככלתו חסר כתיב, שנתן לו הקב"ה התורה כחתן הנותן לכלה הקידושין, שנותן בעין יפה, וכן פירש"י בחומש,

ומוסיף והולך המהרש"א וכותב, אך מה שפירש הכלה היא התורה והחתן הוא ישראל,

טעם נאה למה ביקש רב יוסף ביום עצרת שיעשו לו עגלה משולשת

איתא בגמרא (פסחים ס"ח ע"ב), רב יוסף ביומא דעצרתא אמר, עבדי לי עגלא תלתא, אמר אי לאו האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא, ע"כ,

יש לבאר, למה ביקש דוקא עגלא תלתא

איתא בגמרא (שבת י" ע"ב), לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים, שבשביל משקל שני סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף, יותר משאר בניו, נתקנאו בו אחיו, ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים, ע"כ,

קושית התוס' הרי הירידה למצרים היתה בגזירת ברית בין הבתרים

הקשו התוס', (שבת י" ע"ב), ואע"ג דבלאו הכי נגזר בברית בין הבתרים, דכתיב (בראשית ט"ו), "ועבדום וענו אותם", ומתרץ, עיי"ש,

הירידה למצרים היתה בגזירת ברית בין הבתרים

מבואר, כי הירידה למצרים היתה בגזירת ברית בין הבתרים, ושינוי ששינה יעקב את יוסף, היה גורם בתוך השתלשלות הירידה למצרים, כאמרם נתגלגל הדבר,

רב יוסף השווה עצמו ליוסף הצדיק

איתא בגמרא (סנהדרין מ"ב ע"א), קרי רב יוסף אנפשיה "ורב תבואות בכח שור", וכתבו התוספות שם, (ד"ה קרי רב יוסף אנפשיה), משום דיוסף איקרי בכור שור, כדכתיב (דברים ל"ג) בכור שורו הדר לו, עכ"ל התוס',

מבואר, שרב יוסף השווה עצמו ליוסף הצדיק,

בברית בין הבתרים נאמר קחה לי עגלה משולשת

כתיב (בראשית ט"ו ט"ו) "ויאמר אליו קחה לי עגלה משולשת ועז משלשת ואיל משלש ותר וגוזל",

ביאור כמין חומר מה שאמר כמה יוסף איכא בשוקא

לפי זה אפשר לפרש כמין חומר, את מה שביקש רב יוסף עגלה משולשת, לפי שרב יוסף, השווה עצמו ליוסף הצדיק כדברי התוס',

איך קיבלו התורה ממשה שהיה כאחד המלאכים בשמים

איתא בגמרא (חולין קל"ט ע"ב), משה מן התורה מנין, "בשגם הוא בשר",

כתב רש"י בשגם, בגימטריא כמו משה, עכ"ל,

כתב המהרש"א (חולין קל"ט ע"ב ד"ה משה מן התורה מנין), דלפי הנראה, היה לבעל דין לחלוק ולומר, שאלו שמות המיוחדים להם **אינם עיקר מן התורה** בהם, כי השם **משה**, בת פרעה נתנה לו, והוא לשון מצרי כדעת המפרשים,

וע"כ אמר במשה, מנין שהוא שם המיוחד לו לעיקר מן התורה, שנאמר "בשגם הוא בשר", שקודם שנקרא כך ע"י בת פרעה, קראו התורה אותו בשם זה, על שם שהוא הוציא ומשה את ישראל מן הים, עד"ה ימשני ממים רבים, וע"כ נקרא משה ולא נמשה או משוי והוא מבואר, **ע"כ פירוש המהרש"א**,

בספר בניהו בן יהוידע (חולין קל"ט ע"ב), מבאר, משה מן התורה מנין. נ"ל בס"ד הכונה, בתורה כתוב שבשם זה קראתו בתיה אחר שגמלתו אמו והביאתו אצלה, וקראתו משה על שם המקרה שקרה לו, ומנין לנו ראייה מן התורה, שזה השם גזור לו מן השמים, דלכן נעשה שם זה עיקר יותר משאר שמות שיש לו. והשיב, רמוז מקדם קדמתה בכתוב בשגם זה משה.

אי נמי נ"ל בס"ד (בן יהוידע), דהכי קאמר, משה, מן ה' תורה, ר"ל מן **חמשה חומשי תורה** מנין, כי שמו הטוב אינו כתוב אלא בארבעה ספרים ואינו נזכר בספר בראשית, והשיב **בשגם זה משה** והוא פסוק בספר בראשית, ע"כ פירוש הבן איש חי,

יש לבאר הקושיא כיצד קיבלו תורה ממלאך

חשבת לבאר ולומר, כי יש לשאול, מכיוון ומשה עלה למרום, ושם, ארבעים יום לחם לא אכל ומים לא שתה, והיה כאחד המלאכים, ואח"כ הביא תורה לבניי, אולי נאמר כי ממלאך לא ניתן לקבל תורה, כי לא בשמים היא,

אינו כן, אלא בכ"מ **הקב"ה נדמה לחתן והישראל לכלה עכ"ל**

מבואר בדברי המהרש"א, שתמה על רש"י, שפירש, שהכלה היא התורה, והחתן הוא ישראל, וכתב המהרש"א שאינו כן, ופירש הוא ז"ל שאין הפירוש ככלה הניתנת לחתן, אלא כחתן הנותן לכלה,

יש לתת מובן בדברי המהרש"א

א"כ יש להבין בדברי המהרש"א תרתי,

א. שאמר וכן פרש"י בחומש, והרי להבנת המהרש"א ברש"י, ככלה הניתנת לחתן, אין זה פירושו של המהרש"א שמפרש, כחתן הנותן לכלה, א"כ מאי קאמר וכן פרש"י בחומש,

ועוד, מי הכריחו להמהרש"א לומר כי כונת רש"י שאומר ככלה לחתן, שהתורה הכלה והחתן הם ישראל, שמא כונתו של רש"י ככלה לחתן, כמו כלה הנותנת מתנות לחתן, ולא הפירוש ככלה הניתנת לחתן.

* * * * *

הכתובים כקול מים רבים ומקולות מים רבים נראים כסותרים

כתיב (יחזקאל מ"ג ב' הפטרה לשבועות), "והנה כבוד אלקי ישראל בא מדרך הקדים וקולו **כקול מים רבים** והארץ האירה מכבודו",

כתיב (תהילים צ"ג ד'), "**מקולות מים רבים** אדירים משברי ים אדיר במרום ידוד", משמע כי כבודו הוא **יותר מקול מים רבים**, ולא **כקול מים רבים**,

איתא במדרש (רבה בראשית פרשה ה פסקה א), מתחלת ברייתו של עולם לא היה קלוסו של הקב"ה עולה, אלא מן המים, הדא הוא דכתיב (תהלים צג) "**מקולות מים רבים** אדירים משברי ים", ומה היו אומרין אדיר במרום ה', ע"כ,

לפי זה מבואר, כי אין הפירוש "מקולות מים רבים", **יותר מקול מים רבים**, אלא הפירוש, שקילוסו עלה **מתוך קולות מים רבים**,

* * * * *

כתיב (רות פרק ב' ה') "ויאמר בעז לנערו הנצב על הקוצרים למי הנערה הזאת",

כתב רש"י למי הנערה הזאת - וכי דרכו של בועז לשאול בנשים אלא דברי **צניעות וחכמה** ראה בה,

איתא בגמרא (שבת קי"ג ע"ב), "ויאמר בועז לנערו הנצב על הקוצרים למי הנערה הזאת", וכי דרכו של בועז לשאול בנערה, אמר רבי אלעזר, **דבר חכמה ראה בה**, שני שבלין לקטה שלשה שבלין אינה לקטה, וברש"י, דהכי היא מתניתין (פאה פרק ששי משנה ה) שני שבלים לקט, שלשה אינו לקט,

במתניתא תנא, דבר צניעות ראה בה,

קושיית המהרש"א מהי החכמה וביאורו

כתב המהרש"א (שבת קי"ג ע"ב ד"ה דבר חכמה), הרי כך הוא הדין לבית הלל, שניים לקט, שלושה אינם לקט, **ומאי דבר חכמה** ראה בה,

ונראה לפרש, מכיוון ורות היתה גם גיורת גם ענייה וגם אלמנה, היתה ראויה ליטול גם שלושה שיבלים,

ודבר חכמה היה בה, שלא תהיה נחשבת לג' המדוכים האלה, וע"כ לא נטלה רק שתיים לקט כשאר סתם בני אדם, **עכ"ל המהרש"א**,

ביאור נוסף בחכמתה של רות

אפשר לבאר עוד, דרש"י פירש על הפסוק (רות פרק ב' ה') "ויאמר בעז לנערו הנצב על הקוצרים למי הנערה הזאת", וכרך **דברי צניעות וחכמה יחד**, שכתב, דברי צניעות וחכמה ראה בה,

לפי"ז אמרתי לתרץ את קושיית המהרש"א, שהקשה, הרי כך הוא הדין לבית הלל, שניים לקט, שלושה אינם לקט, **ומאי דבר חכמה** ראה בה,

אפשר לומר, כי החכמה של רות היתה לנהוג בצניעות, כלומר, שבכך שהיתה נוהגת בצניעות מבלי להצטרף למותרות היתה שמחה בחלקה,

ובכך קיימה רות בעצמה הא דשנינו, (אבית פרק ד' משנה א') איזהו עשיר השמח בחלקו,

אפשר לפרש, כי זו היא שאלת הגמרא, **משה מן התורה, מנין**, האם ניתן לקבל תורה ממשה, שמא הוא מלאך,

ע"ז אומרת הגמרא, "בשגם הוא בשר" זה משה, כלומר, שמשה, הוא בשר ודם, ואינו בגדר מלאך, ולכן אפשר וצריך לקבל התורה ממשה רבינו.

* * * * *

טעמים שאוכלים בשבועות מאכלי חלב

טעם א. כל מאכל שמתקלקל לא ניתן להשתמש בו יותר, משא"כ חלב שהחמיץ ניתן לעשות ממנו גבינה ומאכלים נוספים, וכך גם בתורה, אם אדם חלילה החמיץ, אל לו להתייאש,

טעם ב. חל"ב בגימטריא 40, רמז, להא דריש לקיש (תענית ז' ע"ב) הוה מסדר מתניתיה ארבעין זמנין כנגד ארבעים יום שניתנה תורה, ולכן אוכלים מאכל שמספרו ארבעים,

טעם ג. כתיב (שיר השירים ד' י"א) "נפת תטפנה שפתותיך כלה, דבש וחלב תחת לשונך, וריח שלמתיך כריח לבנון", לומר לך, כי ביום שישראל הם ככלה, יש להם לקיים, **דבש וחלב תחת לשונך**,

* * * * *

ביאור בדרך צחות עצרת בעיני נמי לכם

איתא בגמרא (פסחים ס"ח) הכל מודים בעצרת דבעיני נמי "לכם", כי בסוכות כתיב, ולקחתם "לכם". בפסח, כתיב "העבודה הזאת "לכם", וגם ילפינן גזירה שוה דבעיני נמי "לכם" בשבועות בעיני נמי "לכם", וה"לכם" של שבועות הוא, חציו לה' וחציו "לכם".

* * * * *

חכמתה של רות היתה שהוציאה עצמה מכלל עני

השמח בחלקו אינו עני

אמרה רות, מכיון והשמח בחלקו הוא עשיר, א"כ אין לה דין עני, ומכיון ואין לה דין ענייה, נשאר לה הזכות ללקוט רק בגלל **גירות** ו**אלמנה**, ולכן שתיים לקטה שלש לא לקטה,

וזו היתה **חכמה יתירה**, שע"י חכמה שהיתה בה, הוציאה את עצמה מכלל עני.

* * * * *

רמז לתפקיד הידים בעסק התורה
בכתוב כתבים באצבע אלוקים

כתיב (שמות ל"א י"ח), "ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו בהר סיני שני לחת העדת לחת אבן כתבים באצבע אלוקים",

בירור בתפקיד הידים בלימוד התורה, ובדברי
המהרש"א שהידיים לא שייכים בלימוד התורה

איתא בגמרא (ברכות י"ז ע"א), כי הוּוּ מפטרי רבנן מבי רבי אמר, ואמרי לה מבי רבי חנינא, אמרי ליה הכי, עולמך תראה בחייך, ואחריתך לחיי העולם הבא, ותקותך לדור דורים,

לבד יהגה תבונה,

פיך ידבר חכמות,

לשונך ירחיש רננות,

עפעפיך יישירו נגדך,

עיניך יאירו במאור תורה,

פניך יזהירו כזוהר הרקיע,

שפתותיך יביעו דעת,

כליותיך תעלוזנה מישרים,

ופעמיך ירוצו לשמוע דברי עתיק יומין, ע"כ,

המהרש"א מבאר כי הידים לא שייכים כלל
בלימוד התורה

כתב המהרש"א (ברכות י"ז ע"א ד"ה לבד יהגה), נקטו כל הכלים והאברים השייכים ללימוד תורה, הלב והכליות בעיון ובמחשבה, הפה והלשון והשפתים כלי הדיבור, והעין לראות, והאוזן לשמוע, והרגלים לרוץ שם למקום תורה, הם כלי מעשה המגיעים לתורה, **אבל ידים לא נקט**, שהם כלי המעשה ממש, ולא שייכים כלל בלימוד התורה, אלא לעשות מצותיה. עכ"ל,

קושיא לדברי המהרש"א גם מדברי עצמו

איתא בגמרא (כתובות ק"ד ע"א) בשעת פטירתו של רבי, זקף עשר אצבעותיו כלפי מעלה ואמר, רבונו של עולם, גלוי וידוע לפניך שיגעתי בעשר אצבעותי בתורה ולא נהניתי אפילו באצבע קטנה, ע"כ,

מבואר, שיגיעתו בתורה היה באצבעותיו, ואיך כתב המהרש"א כי הידים לא שייכים כלל בלימוד התורה,

איתא בגמרא (בבא בתרא י" ע"ב) ושמעתי שהיו אומרים אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, ע"כ,

כתב המהרש"א (בבא בתרא י" ע"ב ד"ה שהיו אומרים), **יש לפרש**, כי עיקר הלימוד ושנעשה בו רושם, הוא הלימוד הבא מכתבת יד, וקשה לדברי עצמו, שאמר, ידים לא נקט, דלא שייכים כלל בלימוד התורה,

ביאור הדבר שחילוק יש בין לימוד התורה לבין
שמירה וזיכרון התורה

וצריך לחלק ולומר, דבלימוד וגירסת התורה, אין הידים שייכים כלל, כמו שאומר המהרש"א בברכות, שלא שייכים כלל בלימוד התורה,

אך, בשמירה בזכרון ובידיעת התורה, הידים הם עיקר לכל אלו, והדבר מבואר בכמה מקומות,

אלו הם מקצת מקומות שמצינו כי תפקיד יד ואצבע
הוא בשמירת וידיעת התורה

איתא בגמרא (כתובות דף ע"ז), אמר רבי חנינא בר פפא, שבקי תלתין יום עד **דנהדר תלמודאי**, דאמרי, אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו,

מבואר, דתלמודו בידו מדבר בחזרת הלימוד, כפי שאמר **דנהדר תלמודאי**,

איתא בגמרא (קידושין ל' ע"א), תנו רבנן, ושננתם, שיהו דברי תורה מחודדים בפך, שאם ישאל לך אדם דבר אל תגמגם ותאמר לו, אלא אמור לו מיד, **שנאמר**, (משלי פרק ז' פסוק ד') "אמור לחכמה אחותי אתי", **ואומר** (משלי פרק ז' פסוק ג') "קשרם על אצבעותיך",

כתב המהרש"א (קידושין ל' ע"א ד"ה קשרם על אצבעותיך), מהאי קרא דמייתי **קשרם על אצבעותיך** משמע ליה,

דתהא רגיל ושגור בידך כ"כ, שתוכל להבין בהם בלי דיבור גם **ברמיזות יד ואצבע**, דהיינו קשרם על אצבעותיך וק"ל, עכ"ל המהרש"א,

מבואר, דרמיזות יד ואצבע, שייך לידיעת וזכירת התורה, שיהו דברי תורה מחודדים בפך,

עפ"י המבואר כאן מתורץ הקושיא בדבריהם ז"ל

יש להקשות בלשון הגמרא שהבאנו לעיל (קידושין ל' ע"א), תנו רבנן, ושננתם, שיהו דברי תורה מחודדים בפך, שאם ישאל לך אדם דבר אל תגמגם ותאמר לו, אלא אמור לו מיד, **שנאמר**, (משלי פרק ז' פסוק ד') "אמור לחכמה אחותי אתי", **ואומר** (משלי פרק ז' פסוק ג') "קשרם על אצבעותיך",

וקשה, למה מביאה הגמרא ראשונה את הפסוק "אמור לחכמה אחותי אתי", שבפסוקים הוא כתוב אחרי הפסוק "קשרם על אצבעותיך", גם אם אין מוקדם ומאוחר, ראוי לתת לב לדבר,

עפ"י מ"ש ע"ד המהרש"א הדבר מבואר כפ"פ

הפסוק אמור לחכמה מדבר על לימוד התורה, והפסוק קשרם על אצבעותיך מדבר על ידיעה ושינון, שתבין גם בלי דיבור **ברמיזות יד ואצבע**, כביאור המהרש"א, ולכן מביאה הגמרא את הפסוק אמור לחכמה קודם, משום שמדבר על לימוד התורה, ואין להביא הפסוק של שינון ורגילות בתורה לפני הפסוק המדבר על לימוד התורה,

איתא בגמרא (נדרים ל"ח ע"א) אמר רבי יוחנן, בתחלה היה משה לומד תורה ומשכחה, עד שניתנה לו במתנה, שנאמר (שמות ל"ח ע"ח)

"ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו בהר סיני שני לחת העדת לחת אבן כתבים **באצבע** אלקים", **כתב המהרש"א**, שמתנת אלקים היה לו, שתקוים בידו ולא תשתכח,

מבואר, כי הכתוב שאומר "**כתבים באצבע** אלקים", הוא המשך אל מה שאמר שמתנת אלקים היה לו, שתקוים בידו ולא תשתכח, ושמירת התורה **שלא תשתכח** הוא **באצבע**,

איתא בגמרא (תמורה ט"ז ע"א) **כתיב** (דברי הימים א פרק ד פסוק י), "ויקרא יעבץ לאלקי ישראל לאמר אם ברך תברכני והרבית את גבולי והיתה ידך עמי ועשית מרעה לבלתי עצבי ויבא אלקים את אשר שאל",

ודרשו חז"ל, "והיתה ידך עמדי" שלא ישתכח תלמודי,

מבואר, שפעולת היד, היא שלא ישתכח תלמודי,

איתא בגמרא (כתובות ק"ד ע"א) אמר רבי יגעי **בעשר אצבעותי בתורה**, כוונתו שלא תשתכח תורה, שהרי רבינו הקדוש כתב המשנה, משום "עת לעשות לה'", שלא תשתכח תורה, וזהו יגעי בעשר אצבעותי, בכתיבת המשנה שלא תשתכח תורה,

איתא בגמרא (עירובין נ"ה ע"ב, ע"ז י"ט ע"א) הדרך לשימור ולזכרון התורה, ילפינן מהפסוק "קובץ על יד ירבה", עיי"ש,

מבואר בכל הני מילי דלחזרה ושמירה וידיעת התורה, תפקיד **היד והאצבע** הם חשובים מאוד, משא"כ בלימוד ועיון בתורה, אין לידיים תפקיד, כביאור המהרש"א בברכות.

* * * * *

למידים מתן תורה משמחת חתן ושמחת חתן ממתן תורה

כתיב (שמות י"ט י"ז) "ויהי ביום השלישי בהיות הבהק, ויהי קולות וברקים וענן כבד על ההר, וקול שופר וגוי, ויהי קול השופר וגוי והאלקים יעננו בקול",

איתא בגמרא (פסחים ס"ח), הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם. אפשר לבאר כדלקמן,

למידים שמחת תורה משמחת חתן שיש לעשות סעודה דבעינו נמי לכם

לפי"ז אפשר לומר, משום דאין היקש למחצה, ולומדים שמחת חתן ממתן תורה, הכי נמי נלמד מתן תורה מסעודת חתן, דבמתן תורה בעינן נמי לכם.

* * * * *

אהבת הת"ח לתורה מסלק אהבת הת"ח להשי"ת דברי המהר"ל

כתב המהר"ל בהקדמה לספר תפארת ישראל

איתא בגמרא (בבא מציעא פ"ה ע"א) מאי דכתיב (ירמיה ט"ו י"א) "מי האיש החכם ויבן את זאת ואשר דבר פי ה' אליו ויגידה על מה אבדה הארץ", דבר זה אמרו חכמים ולא פירשוהו, אמרו נביאים ולא פירשוהו, עד שפירשו הקדוש ברוך הוא בעצמו, שנאמר, (שם) "ויאמר ה' על עזבם את תורת אשר נתתי לפניהם", אמר רב יהודה אמר רב שלא ברכו בתורה תחילה, ע"כ,

איתא בגמרא (נדרים פ"א ע"א), מפני מה אין מצויין ת"ח לצאת ת"ח מבניהן, אמר רב יוסף שלא יאמרו תורה ירושה היא להם, ע"כ,

כתב המהר"ל וז"ל, ודע עוד, כי התלמיד חכם לבו דבק אל התורה, כי חביבה התורה על לומדיה, ובשביל אהבתם לתורה, דבר זה מסלק אהבת המקום בשעה זאת שבאים ללמוד, כי כאשר באים ללמוד תורה ואהבתם אל התורה, אין בלמוד שלהם האהבה אל השם יתברך במה שנתן תורה, כי אין האהבה לשנים, כי כל אהבה היא דבקות בנאהב, ואם דבק בזה אינו דבק באחר, ולפיכך אהבת התורה שהיא חביבה עליהם, דבר זה מסלק שאין הברכה בכל לבו אל השי"ת במה שנתן התורה. וזה שאין מברכים בתורה תחלה,

ולפיכך אין יוצאים מהם תלמידי חכמים, כי אלו היו אוהבים אותו, במה שהתורה נמצא מאתו יתברך, היה השם יתברך ג"כ סבה לתורה לצאת מהם תלמידי חכמים,

ועתה שהם דבקים ורודפים אחר התורה עצמה בלבד, ואינם דבקים בו יתברך במה שהוא יתברך סבה לתורה, לא היה יוצא מאתם תלמיד חכם שיש בו תורה, שאין כאן

איתא בגמרא (ברכות ו' ע"ב) כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בחמשה קולות, שנאמר (ירמיה ל"ג י"א), "קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול אומרים הודו את ה' צבקות",

ואם משמחו מה שכרו, אמר רבי יהושע בן לוי זוכה לתורה שנתנה בחמשה קולות, שנאמר (שמות י"ט י"ז) "ויהי ביום השלישי בהיות הבקר, ויהי קולות (שניים) וברקים וענן כבד על ההר, וקול שופר וגו', ויהי קול השופר וגו' והאלקים יעננו בקול",

שמחת החתן כשמחת התורה שהוא יום חתונתם של ישראל

כתב המהרש"א (ברכות ו' ע"ב ד"ה עובר בה' קולות), וז"ל, מבואר, אלו חמשה קולות, הן חמשה קולות של הדבור, שהקול מתחלק לפי מוצאם,

מהפה אותיות בומ"ף,

מהלשון דטלנ"ת,

מהשינים זסשר"ץ,

מהחיך גיכ"ק,

מהגרון אחה"ע,

והן הן אותיות שהתורה נתנה בהן, ולא בקול פשוט שאינו מורה על דבור מה, ואמר, שאם משמחו, זוכה לה' קולות של תורה, כי נתינתה היא היתה יום שמחת לבו וחתונתו עם ישראל,

ע"ד דאיתא בגמרא (תענית כ"ו ע"ב), כתיב (שיר השירים ג' י"א) "צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו" ביום חתונתו זה מתן תורה, וביום שמחת לבו זה בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו, והה' קולות שהן חמישה מוצאי הדבור באותיות של תורה, הם קיומו של עולם שנתנו בסיני. עכ"ד המהרש"א,

מבואר, דמתן תורה שהיא יום חתונתם של ישראל למידים לשמח החתן בסעודתו, שהוא כמתן תורה,

אבל פירוש הדבר, כי כל ברית הוא בין שנים שיש להם חבור יחד בעצמם, הנה מפני כי תורה שבכתב מונחת בארון ואיננה עם האדם בעצמו, לכן איננה כריתת הברית לחבר את ישראל בעצמם אליו יתברך.

אבל תורה שבעל פה שהיא עם האדם, עד שבזה האדם בעצמו הוא בעל תורה, והוא הברית וחבור שיש לאדם בעצמו עם הש"י.

ודי והותר שאנו כותבין התורה שבעל פה. אשר לא נתנה להכתב בחכמה זאת גזורה מאתו יתברך, **שלא יבטח האדם בעורות הבהמות המתות אשר התורה כתובה עליהם**, ותהיה התורה עמו בפיו ע"י תורה שבע"פ, אשר זולתה אין לעמוד על דבר מדברי תורה שבכתב. ולפיכך די בצרה שאנו כותבים את שבעל פה, לשלא תשתכח, אבל מ"מ אין הכתיבה מבטלת הברית ממנה, דסוף סוף לא ניתן להכתב. ולא נחשב כתיבתה כתיבה כאשר לא נתנה להכתב, רק שתהיה סדורה בפה האדם עדיין הברית קיים באשר הוא. אבל אנחנו אשמים שהתורה מונחת על השלחן הערוך ובפינו אין דבר.

וכי כרת הקב"ה ברית עם השלחן שהתורה מסודרה ונמצאת בו בעצמו, העבודה והמעון כי אין ח"ו ברית, ונחשב זה כאלו ח"ו אין תורה. **עכ"ל המהר"ל**.

* * * * *

למה היה צריך לחזר אחר כל האומות

איתא בגמרא (עבודה זרה ב' ע"ב) "ויאמר ה' מסיני בא וזרח משעיר למו", וכתוב "אלוק מתימן יבוא" וגוי מאי בעי בשעיר, ומאי בעי בפארן, אמר רבי יוחנן מלמד שהחזירה הקדוש ברוך הוא על כל אומה ולשון ולא קבלוה, עד שבא אצל ישראל וקבלוה,

כתב המהר"ל בספר **גור אריה** (דברים - ל"ג ב') פתח תחלה בשבחו של מקום. דאם לא כן, מה ענין "ויאמר ה' מסיני" לכאן, שפתח לבני עשו שיקבלו את התורה. וכן שנינו בספרי,

שהלך אל עשו אם יקבלו את התורה, והשיב עשו מה כתיב בה, אמר לו "לא תרצח" (שמות כ"י"ג), "לא תגזול וגו'". אמר עשיו, כל ברכתו שנתברך, "ועל חרבך תחיה" (בראשית כז, מ),

הסבה המשפיע את התורה, הוא התלמיד חכם.

וזה שאמר הכתוב (ירמ" ט') "ולא שמעו בקולי" נגד התורה עצמה, "ולא הלכו בה" שלא לקחו התורה עם סבתה, כי לקיחת התורה עם סבתה, נקרא הליכה בתורה לגמרי. ומפני זה, לא היו יודעים דבר זה, לא חכמים ולא נביאים ולא המלאכים, (עיי"ש באריכות כי הדברים נוראים).

* * * * *

על מה כרת הקב"ה ברית עם ישראל

איתא בגמרא (גיטין ס' ע"ב) אמר רבי יוחנן לא כרת הקדוש ברוך הוא ברית עם ישראל אלא בשביל **דברים שבעל פה**, שנאמר (שמות לד כז) "ויאמר ידוד אל משה כתב לך את הדברים האלה, כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל",

מקשה המהרש"א, יש לדקדק מלשון **כי**, דמשמע דהוא נתינת טעם והמשך על מה שנאמר, **כתוב לך** את הדברים "כי", א"כ אין הכוונה אל דברים שבע"פ, (פירוש, מכיון ומה שנאמר, "כי על פי", הוא המשך למה שנאמר, "כתוב לך", א"כ, איך אפשר ללמוד מהכתוב "על פי" כי הכונה לתורה שבעל פה ולא על תורה שבכתב),

ומתוך המהרש"א, לפי שהשכחה מצויה בדבר **שבע"פ**, אם לא ע"י זכרון דברים שבכתב, וכמה דברים שיוצאים מרמוז שבכתב, ומשום **שעל דברים שבע"פ** כרתי אתך ברית, ואי אפשר שיעלה זכרונו על לבך כ"א בתורה שבכתב (ולכן כתוב לך, משום שצריך אתה לידעם בע"פ כי הוא העיקר) וק"ל, עכ"ל המהרש"א,

הברית שכרת לתורה שבע"פ שלא יבטח האדם בעורות הבהמות המתות

בדרשות המהר"ל (דרוש על התורה), **כתב**, וז"ל, ובפרק הניזקין (גיטין דף ס') אמר ר' יוחנן לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל תורה שבעל פה, שנאמר כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל.

והנה יש להקשות, למה דוקא בשביל תורה שבעל פה.

תורה שבכתב מונחת בארון ואיננה עם האדם בעצמו

ישמעאל נמול בתחלה (בראשית יז, כה), וקבל עליו בריתו של אברהם. ועשיו אינו בן הפלגש, כמו ישמעאל שהיה בן הפלגש. ולפיכך באחרונה בא אל אלו שנים. והא דאמרינן בספרי שהשיב עשו מפני שנאמר לו "על חרבך תחיה", וכן ישמעאל מפני שנאמר לו "והוא יהיה פרא אדם ידו בכל", לא שהאומות האחרים שלא נתברכו בברכה הזאת לא היו משיבים כד, אלא רוצה לומר אפילו אלו שהיו מזרע אברהם ויצחק, כיון שנתברכו בברכה הזאת שאינה הגונה וראויה, כל שכן האחרים, שלא נתברכו כלל, שנמצאו בהם כל אלו הדברים כולם,

ואם תאמר, (מקשה המהר"ל) ומנא ליה לרז"ל לומר שהחזיר הקדוש ברוך הוא התורה על כל אומה ולשון, שמא לא החזיר רק על בני אברהם, וכיון דאינהו לא קבלוה, אחרים לא כל שכן.

(פירוש), כי לעיל נתבאר שמכח הסברא חיבים לומר שהלך אצל כולם, שלא יאמרו, אילו באת אלינו היינו מקבלים, ומה שכתב בתורה רק עשיו וישמעאל, הוא, שיש לדון ק"ו שאם הם לא קיבלו, אומות העולם בודאי לא קיבלו, א"כ אפשר לומר שבאמת לא היה בא אצלם הקב"ה, רק **מכח ק"ו** היה הולך רק לעשיו וישמעאל, ולמה אמרו חז"ל שהיה אצל (כולם),

ויש לומר, דזה לא יתכן, **(לומר שלא היה אצלם, ומכח ק"ו ידע שלא יקבלו)** דהרי הם יהיו אומרים שהיו מקבלים אותם, ולא היה יכול להעניש את האומות - מה שלא קבלו את התורה - מכח קל וחומר.

דהא בפרק שור שנגח (ב"ק לח. ורש"י שם) מסיק דבשביל זה היה הקדוש ברוך הוא מתיר ממונן לישראל, ולא מענישין מכח קל וחומר.

ולפיכך בודאי על כולם החזיר. אלא שכתב בקרא "שעיר" ו"פארן", שהם האחרונים, דמסתברא שהם יקבלו אותה, עכ"ל המהר"ל.

אמר לישמעאל שיקבל את התורה, אמר מה כתיב בה, אמר לא תגנוב (שמות כ, יג). אמר, כל ברכותיו אינו רק "והוא יהיה פרא אדם ידו בכל" (בראשית טז, יב), שיהיה מלסטם את הבריות, ואיך יקבל התורה.

אמר לעמון ומואב שיקבלו את התורה, אמרו מה כתיב בה, אמר לא תנאף, (שמות כ, יג). אמרו, כל עצמן של אותה אומה של עריות הוא, דכתיב (בראשית יט, לו) ותהרנה שתי בנות לוט מאביהן, היאך יקבלו את התורה,

ואף על גב, (מקשה המהר"ל) דבקרא לא כתוב אלא **שעיר ופארן**, ובפרק קמא דעבודה זרה (ב' ע"ב), נמי קאמר שהחזיר הקדוש ברוך הוא את התורה **על כל אומה ולשון**, ומנא לן לומר כך. (שחזר על כל האומות)

ונראה, (מתרץ המהר"ל) דודאי היה הקדוש ברוך הוא מחזיר התורה **על כל האומות**, דאם לא כן, מאי שנא שהיה מחזיר אותה על **עשו ועל ישמעאל**, אלא, משום שלא יאמרו אם נתת לנו התורה היינו מקבלין, שאר אומות נמי יאמרו כך. אלא, (חיבים לומר) שעל כל אומה ולשון היה מחזיר. (שאם לא כן, יכולים הם לטעון אם היית בא אצלינו היינו מקבלים)

וקרא דקאמר, (שואל המהר"ל אם חזר על כל האומות, למה כתב רק) **וזרח משעיר** למו הופיע מהר **פארן**,

הכי קאמר, (מבאר המהר"ל, כי אין צורך לכתוב את כולם, **מכח ק"ו**, אם עשיו וישמעאל שהם קרובים לא קיבלוה, בודאי שאחרים לא קיבלוה, ואחר שחזר על כל האומות ולא קבלוהו, בא אל עשו וישמעאל, כי אלו מסתבר יותר שיקבלוה, שהם זרע אברהם, שקיים כל התורה (יומא כ"ח ע"ב), והיה מחזיר עליהם דרך מעלות, מתחלה אל הרחוק, עד שבא אל עשו וישמעאל. והם היו ראויים לקבל אותה, מפני שהם זרע אברהם, ואפילו הכי לא קבלו אותה. ולפיכך **וזרח משעיר** למו, כיון דלא קבלו אף בני עשו - שוב אין מי שיקבל אותה, ובא אל ישראל מהר שעיר.

וכן **בפארן** גם כן, שבסוף בא אל פארן, אמר אלו בני ישמעאל, ראוי שיקבלו אותה, ולא קבלוה. אז בא אל ישראל, כי מעכשיו לא נשאר אחד, **ומה שזכר עשו וישמעאל**, מפני כי יש בעשו שאין בישמעאל, ויש בישמעאל שאין בעשו,

* * * * *

מלאכיו גבורי כח אלו בני ישראל במתן תורה

איתא בגמרא (שבת פ"ח ע"א) בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע יצתה בת קול ואמרה להן, מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשין בו, **דכתיב** (תהלים ק"ג ב') "ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו", ברישא **עושי והדר לשמע**,

יש להבין תרתי במאמר הגמרא

יש לשאול, א', נשאלה שאלה ע"י בת קול, מי גילה לבני, ולא נאמרה תשובה, הגם שאפשר לומר כי אין זה לשון שאלה, אלא לשון תמיה, עדיין אפשר לתרץ,

ועוד, איך קראו למלאכים **גבורי כח**, הא איתא במשנה (אבות פרק ד) איזהו **גבור** הכובש את יצרו, מבואר, כי גבור הוא מי שכובש את יצרו, וכי המלאכים יצר הרע יש בהם, (עיי"ש במפרשים)

ביאור הענין בהקדם דברי המהרש"א בהבדל בין מלאך לאדם ואיך היו ישראל במ"ת

כתב המהרש"א (שבת פ"ח ע"א ד"ה מי גילה לבני רז זה שמ"ה), וז"ל, דזהו דבר סודי, שהמלאך כולו רוחני, ואין לו דעת אחרת כ"א לעשות רצונו ית' ב"ה והוא מוכן כאלו עשה,

משא"כ האדם, מחובר בגוף ונפש, שיש בו גם **דעת היצה"ר**, ואינו מוכן לעשות רצון אביו שבשמים, כי היצה"ר מסיתו לרעה,

אבל ישראל במתן תורה, נגלה להם סוד זה להיות להם **דעת א'**, להיות מוכנים לעשות רצון אביהם שבשמים, כמ"ש מי יתן והיה לבבם זה וגו' דהיינו שבי' הלבבות, שהם ב' יצרים היו להם דעת אחד, כמלאכים הללו שהם מוכנים לעשות קודם שמיעה וק"ל, **עכ"ל המהרש"א**,

לפי"ז אפשר לבאר, די ש כאן בלשון הגמרא שאלה ותשובה,

השאלה, בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, אמרה הבת קול, מי גילה לבני רז זה שמקדימים עשיה לשמיעה, הרי זה דרך השימוש שמלאכי השרת משתמשין בו, **וע"ז מבארת הגמרא**, דכתיב ברכו ה' מלאכיו גבורי כח, אלו הם ישראל שנהיו במתן תורה

כמלאכים, שבכל ימות השנה הם גבורי כח המתגברים על יצרם, אך במ"ת הם מלאכים ממש, שנתאחדו בהם שתי הלבבות לעשות רצון קונם, והרי הם כמלאכים ממש. **כביאור המהרש"א**,

ובכך מבואר, שהשאלה היא מי גילה, והתשובה שבני ישראל עצמם הגיעו לדרגת מלאכים שאין להם התנגדות של היצה"ר.

* * * * *

לא נכתב טי"ת בדברות הראשונות דבר נורא נמצא בכתבי הרמב"ן

בכתבי הרמב"ן, חלק אמונה ובטחון, סוף פרק י"ט (הוצאת מוסד הרב קוק עמ' תכ"ג) **כתב**, ולא נאמרה טי' בעשרת הדברות, לפי שהיה מנהג בדורות הראשונות באומות העולם,

כשהיה מלך שולח שליח, (שהשליח, היה נגזר דינו למיתה) אל מי (שהיה ממונה להוציא לפועל את ההריגה) שיהרוג השליח, (ולא יידע השליח שבאים להורגו) היה כותב במכתב, סימן אחד, שהיו קוראין אותו טיט"א, ותכף שהיה (הממונה על ההריגה) רואה הכתב אצל מי שנשתלח אליו (כלומר השליח), ורואה הסימן ההוא, (שהיה כתוב בו טי"ת), היה הורג למי שהביא לו הכתב ההוא, זה מנהג שמעתי שהיה ביד האומות,

ומצאתי לו סמך מן הכתוב, כי טיט"א סימן קשה הוא, מלשון ישעיה י"ד "וטאטאתיה במטאטא השמד",

על כן ראיתי לומר, כי מפני זה לא רצה הקב"ה לכתוב טי"ת בעשרת הדברות ששלח להם ביד משה רבינו ע"ה, (שלא יחשבו בטעות מטרת השליחות),

ומה שאמרו רז"ל (ב"ק נ"ה) שלא נאמר טי"ת בלוחות הראשונות, מפני שהיו הלוחות עתידין לישר, שלא יאמרו פסקה טובתן ר"ל,

כי הטי"ת מורה על הטוב הואיל ופתח בה בתורה, שנאמר (בראשית א') "וירא אלוקים את האור כי טוב", והיא טי' ראשונה שבתורה, **ודבריהם אמת**, ע"כ לשון הרמב"ן.

* * * * *

קושיית השפת אמת, שאינה מובאת בספרי השפת אמת

כתב בכלי חמדה (הוצאת פיעטרקוב, פרשת בשלח, דף צ"ז), בדברי המדרש דזרח מהר שעיר, והופיע מהר פארן, שהחזיר הקב"ה על כל אומה ולשון שיקבלו את התורה, וכשבא לבני עשיו, שאלו מה כתוב בה, ואמר לא תרצח, אמרו או"ה לא בעינא וכו', אמנם ישראל קיבלו את התורה ברצון,

והקשה כבוד אדמו"ר הגאון הקדוש זצוקלה"ה מגור, (השפת אמת) דילמא מ"ה קבלו ישראל את התורה"ק, מפני שאין בתורה"ק דבר נגד הטבע של ישראל לכן קבלו אותה, ואה"נ אם הי' דבר המתנגד לטבע שלהם לא היו מקבלים את התורה,

והשיב, דלכן צוה הקב"ה קודם קבלת התורה מצות הגבלה, להגביל את ההר סביב לבל יהרסו לעלות, והי' מעלות (דרגות) בזה, ומטבע של ישראל לחקור כל דבר אחר שורשו, ולהתבונן בכל דבר עד כמה שיכול, ובזה שצוה להם הקב"ה מצות הגבלה ונתן תחומין לכל או"א היכן מקום עמידתן, בזה צוה להם דבר אשר הוא נגד טבען של ישראל, ואעפ"כ אמרו נעשה ונשמע, וזה שבחן של ישראל, ודפח"ח,

ועוד יש ליישב הקושיא, עפ"י דברינו דלעיל, דכל כונתם של ישראל בקבלת התורה היה, כדי לבטל מהם טבע החומריות, כמ"ש ז"ל, בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, וזהו וודאי דבר המנגד לטבע.

* * * * *

יום אחד הוסיף משה מדעתו להודיע כחן של חכמים כבר במתן תורה

איתא בגמרא (שבת פ"ו ע"ב) תנו רבנן, בששי בחדש ניתנו עשרת הדברות לישראל, רבי יוסי אומר בשבעה בו, אמר רבא דכולי עלמא בראש חדש אתו למדבר סיני, כתיב הכא ביום הזה באו מדבר סיני וכתוב התם החדש הזה לכם ראש חדשים מה להלן ראש חדש אף כאן ראש חדש, לאחר השקו"ט, מסקנת הגמרא דלרבי יוסי דאמר בשבעה בו צ"ל דיום אחד הוסיף משה מדעתו,

מבואר, כי הא דלכולי עלמא, בראש חודש באו למדבר סיני, למידים מהגזירה שוה, ביום

הזה והחודש הזה, ולולי הגזירה שוה, ליכא הכרח לומר שבאו בראש חודש, ואז אין הכרח לומר כי יום אחד הוסיף משה, כי אולי באו למחרת ראש חודש. ותורה נתנה בששי ולא בשביעי, ולא היה צריך לומר כי משה הוסיף יום אחד מדעתו,

הסברא שבהם חולקים רבי יוסי ורבנן

נראה לומר, כי הסברא שבהם חולקים רבי יוסי ורבנן, האם במתן תורה נמסר לישראל רק התורה מהשי"ת, או שבמתן תורה הודיעונו מיד גם כחם של חכמים,

וכך הוא מחלוקתם, רבי יוסי שאומר, יום אחד הוסיף משה מדעתו, סובר, כי מיד בעת מתן תורה הודיעו לנו את כחם של חכמים, שיכולים להוסיף מדעתם,

ורבנן סברי, כי בעת מתן תורה קבלנו את התורה מאת הקב"ה, ואין למידים ממתן תורה על כחם של חכמים,

יש להביא ראיה למה הוסיף משה יום אחד

ואמרת **להביא ראיה,** כי יום אחד הוסיף משה מדעתו, היה כדי להורות כחם של חכמים כבר במתן תורה,

איתא בגמרא (שבת קמ"ז ע"ב) במעשה דרבי אלעזר בן ערך, שקם למקרי בספרא, וקרא החרש היה לבס במקום החודש הזה לכם, בעי רבנן רחמי עליהו ואיהדר תלמודיה,

ואפשר לבאר, מדוע בעו חכמים רחמי שיחזור תלמודו, לפי שלרבי אלעזר בן ערך, שקרא החרש היה לבס, ולא החדש הזה לכם, לא קיים הגזירה שוה, של הזה הזה, שממנו נלמד כי בר"ח באו למדבר סיני,

ואם אין לימוד שבאו בר"ח, אפשר שבאו למחרת. ולא הוסיף משה יום אחד מדעתו, ואין למידים כחם של חכמים,

ולכן בעו חכמים רחמי, שיחזור תלמודו, ויקרא החדש הזה לכם, ויחזור הגזירה שוה, ואז בוודאי באו בר"ח, וצ"ל כי יום אחד הוסיף משה מדעתו, ובכך למדנו כוחם של חכמים. ובעי רחמי כדי להודיע כח חכמים, כבר במתן תורה,

* * * * *

הנה באוהל מלמד שצנועה היתה דוד המלך הותר ע"י צניעותה של שרה, ורות המשיכה דרכה

איתא בגמרא (יבמות ע"ו-ע"ז), דהתירו של דוד לבוא בקהל, הוא מדרשת חז"ל עה"פ עמוני ולא עמונית, דדרכו של איש לקדם ואין דרכה של אישה לקדם, וילפינן משרה, דכתיב הנה באוהל, צנועה היתה,

כדאיתא בגמרא (בבא מציעא פ"ז), יודעים היו מלאכי השרת ששרה אמנו באהל היתה, (ולא היו צריכים לשאלה) אלא מאי באהל, כדי לחבבה על בעלה, וברש"י להודיעו שהיא צנועה משאר חברותיה, שאינה נראית, וצריך לישאל אחריה, מבואר, דהתירו של דהע"ה, שהיה מצאצאי רות המואביה ונעמה העמונית לבוא בקהל, הוא מחמת צניעות שהיה בשרה אמנו,

איתא בגמרא (יבמות ע"ז), דרש רבא, מאי דכתיב פתחת למוסרי, אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם, שני מוסרות שהיו עלי פתחתם רות המואביה ונעמה העמונית,

איתא בגמרא (שבת ק"יג ע"ב) וכי דרכו של בועז לשאול בנערה, במתניתא תנא דבר צניעות ראה בה,

מבואר, דכפי שהיה אצל המלאכים שלא היו צריכים לשאול, וסיבת השאלה היתה, להודיע שהיא צנועה, כן היה הדבר אצל בועז, שסיבת השאלה היתה, להודיע כי סימן צניעות יש בה,

יש לכון ולומר, דחז"ל לימדו לנו ברות זקנתו של דוד שצניעות היה בה, לומר שהולכת בדרכיה של שרה אמנו, שמכח צניעותה הותר דוד לבוא בקהל, וכך נהגה רות, לומר שדוד שהוא מצאצאיה ראוי לבוא בקהל, משום שהצניעות נמשכת בשושלת דורותיו. עד ביאת משיח בן דוד, בב"א.

* * * * *

מי שעתיד לקבל תורה מהר סיני ביום זה ילקה ביום זה

מה היה זכותו של מש"ר שלא ילקה במים,
ע"י השלכתו ליאור

כתיב, (שמות ב' ג') "ולא יכלה עוד הצפינו, ותקח לו תבת גמא, ותחמרה בחמר ובזפת, ותשם בה את הילד, ותשם בסוף על שפת היאר",

איתא בגמרא (סוטה י"ב ע"ב), שאותו היום שהונח משה ביאור, אמרו אצטגניני פרעה שבכך שהונח ביאור, לקה במים,

ר' חנינא בר פפא אמר, אותו היום **עשרים ואחד בניסן** היה, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם, מי שעתיד לומר שירה על הים ביום זה, ילקה ביום זה,

רבי אחא בר חנינא אמר, אותו היום **ששה בסיון** היה, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם, מי שעתיד לקבל תורה מהר סיני ביום זה ילקה ביום זה, ע"כ עיי"ש,

מבואר, דמחלוקתם היא, איזה זכות יש להזכיר למשה רבינו שלא ילקה ביום זה,

ויש להבין במה חלקו, למה אמר ר' חנינא בר פפא, זכות השירה על הים, ור' אחא בר חנינא אמר זכות **קבלת התורה**,

ויש לומר דבהאי סברא פליגי, כתיב (שמות ג') בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה, מבואר, דיציאת מצרים היה אמצעי, להגיע אל התכלית, שהמטרה היא, תעבדון את האלקים על ההר הזה,

איתא בגמרא (ברכות י"ב), במחלוקת ראבי"ע שביקש להזכיר יציאת מצרים בלילות, וחכמים אמרו רק בימים, ומבאר המהר"ל באיזה סברא פליגי,

וכ"כ בספר, גבורות השם – (פרק נג) ולמה מסתברא ליה לרבי אלעזר יותר לרבות הלילות, ולחכמים לרבות הימים, ויראה דבסברא פליגי, כי כאשר ראינו ביציאת מצרים שהיה בלילה וביום, הלילה שבו הכה הקדוש ברוך הוא בכורי מצרים, ואמר להם פרעה לצאת, והנה כאן בלילה התחלת היציאה, וביום היתה לגמרי, שהרי ביום היו יוצאים ולא בלילה, ולפיכך סבר רבי אלעזר כי יש להזכיר יציאת מצרים גם בלילה, מצד עצם המכה שבאה בלילה דוקא, והיציאה שהיתה ביום, ולכך ראוי להזכיר **ביום ובלילה**,

וכשבא אצל ישראל ואמר להם כי יש בתורה תבלין לבטל היצה"ר, אמרו נעשה ונשמע, וברצוננו להתיש כוחו להכניע לבבנו, ולבטל יצה"ר מקרבנו, וזהו מפני שהן עזין וחזקים ויש בהם הרצון להכניע בכח התורה את היצה"ר, ולכן אין כאן סתירה, אם מפני שהאומות לא קבלוה, או מפני שהן עזין, דמהאי טעמא שהאומות לא קיבלוה, ישראל כן קיבלוה, והיינו טעמא דאוי"ה והיינו טעמא דישראל.

* * * * *

להערות הארות ולקבלת העלון ניתן לפנות אל

"מכון פאר" רחוב חזון איש 2 בני ברק

פקס 03-6161777 נייד 0527-616166

מייל y0527616166@gmail.com

אמנם חכמים סבירי להו, אף על גב שהמכה היתה בלילה, יש להזכיר ביום דוקא, כי זה עיקר הגאולה שהיה ביום, ומחמת זאת הגאולה שיצאו ביום היתה המכה בלילה, אם כן נמשך הכל אל היציאה ביום, ע"כ,

מבואר דמחלוקתם היא דחכמים סוברים שיש לנו להזכיר לפי עיקר המטרה, וראב"ע סבר, דהאמצעי להגיע אל המטרה, יש להחשיב כמו המטרה עצמה,

וכך יש לנו לומר כאן, דבהאי פליגי, דיציאת מצרים היה אמצעי להגיע אל המטרה שהיא קבלת התורה, וראב"ח אמר זכות קבלת התורה, כסברת חכמים שהמטרה היא העיקר, ורחב"פ אמר זכות השירה על הים, לומר לך שהאמצעי חשוב לא פחות מהמטרה,

מפני מה נתנה תורה לישראל האם מפני שהן עזין, או משום שהאומות לא קיבלוה

איתא בגמרא, (ביצה כ"ה ע"ב), תנא משמיה דרבי מאיר מפני מה נתנה תורה לישראל מפני שהן עזין, (ונתנה להם תורה שיעסקו בה, והיא מתשת כחם ומכנעת לבם, רש"י),

וקשה, מהא דאיתא בגמרא (עבודה זרה ב' ע"ב), אמר רבי יוחנן מלמד שהחזירה הקדוש ברוך הוא על כל אומה ולשון ולא קבלוה, עד שבא אצל ישראל וקבלוה,

מבואר שנתנת התורה לישראל היתה משום שהאומות לא רצו לקבלה, ולא מהטעם מפני שהן עזין,

כתב המהרש"א, (ביצה כ"ה ע"ב ד"ה, מפני מה נתנה תורה מפני שהן עזין). וא"ת הא אמרינן פ"ק דע"ז שהחזירה הקב"ה על כל האומות ולא קבלוה, וי"ל דה"ל להקב"ה לכפות עליהם ההר כגיגית כדי שיקבלוה, עכ"ל המהרש"א,,

עפ"י דברינו דלעיל יש ליישב, דכשבא הקב"ה אצל אומות העולם, אמר להם, כי התורה יש בה תבלין לבטל המדות הרעות, וע"ז דחוהו ואמרו, אין בכחנו, ואין ברצוננו, לכופ את יצרנו להשתעבד לך, אלא יצרנו אדוננו, ובו אנו חפיצים,